

BO'LAJAK PSIXOLOGLARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI

Usmonova Iroda Faxriddin qizi

Boyovut tumani 49-maktab amaliyotchi psixolog,
maktab49*boy@gmail.com

[https://doi.org/ 10.5281/zenodo.7821289](https://doi.org/10.5281/zenodo.7821289)

Anotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak psixologlarning kasbiy mahoratini va kompetensiyalarini oshirishda e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlar tahlil qilingan. Ularning ma'naviy savodxonligini oshirishning kechiktirib bo'lmaydigan chora-tadbirlarini ishlab chiqish hamda amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim-tarbiya, kasbiy kompetensiya, mahorat, integratsiya, bo'lajak psixologlarni tayyorlash, ma'naviyat.

Zamon talablariga javob beradigan, yuqori malakali pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonlari bugungi kunda xalqaro mehnat bozorining asosiy talabi hisoblanadi. Sababi, jamiyatda mustaqil fikrlovchi, o'zini namoyon qila oladigan, o'ziga ob'ektiv baho beradigan kishilar zarur. Ular jamiyat rivojlanishini harakatlantiruvchi kuchlar hisoblanadilar. Bu esa o'z navbatida mutaxassislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi uzluksiz ta'lim mazmunini yangilash, o'qitishning innovatsion shakl va metodlari, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini, o'qitishda ilg'or xorijiy tajribalarni amaliyotga keng joriy etish zaruratini keltirib chiqaradi. Shu asosda, bugungi kunda ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirishga, ta'lim bosqichlarining o'zaro uzviyligi va uzluksizligini ta'minlash bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmogda. Ma'lumki, ta'lim-tarbiya muassasalaridagi o'quv-tarbiya jarayonini modernizatsiyalash, pedagog mutaxassislar tayyorlash tizimi sifat darajasini oshirishda psixologlarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish, ularni sohaga oid zamonaviy ilg'or xorijiy tajribalardan foydalanish, kasbiy bilim, malaka va ko'nikmalar bilan qurollantirish, ilmiy-texnik innovatsiyalardan mustaqil ravishda ijodiy foydalanish hamda istiqbolli vazifalarni hal qila olish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim vazifalardan sanaladi. Bu o'rinda bo'lajak psixologlarning kasbiy kompetentligi va uning tahliliy ko'nikmalariga alohida e'tibor berish lozim.

Kasbiy kompetentlik, kasbiy o'z-o'zini anglash, kasbiy qadriyatlarni hurmat qilish va kasb-hunarga yo'naltirish –bu o'sib kelayotgan yosh avlodning kasbiy shakllanishi, tug'ma layoqatini qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish misolida namoyon bo'ladigan umuminsoniy madaniyatning tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan umumlashtiruvchi tushunchalardir. Bo'lajak psixologlarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish bu – kasbiy masalalarni hal etishda amaliy tajriba va bilim asosida muvaffaqiyatli harakat qilishini ta'minlashdir. Kasbiy kompetensiya va kasbiy o'zlikni anglash butun umr davom etadigan jarayon hisoblanib, inson orzu qilish, sinash, tanlash ularni amalga oshirish bosqichlaridanoq kasb-hunar tanlaydi, so'ngra kasb-hunarga kirishadi keyinroq dunyodagi kasb-hunarlarni o'zgarishiga, o'zidagi o'zgarishga, mehnatga bo'lgan munosabatini o'zgarishiga bog'lik ravishda kasbini yoki mutaxassisligini o'zgartiradi. Komil inson g'oyasi ham milliy, ham umumbashariy ahamiyatga molik o'zida ma'naviy va jismoniy barkamollikni mujassamlashtirgan, insonni ezgu maqsadlari sari undaydigan oliyjanob g'oyadir.

Zamonaviy psixolog obrazida komillik mujassamlashishi lozim. Bugungi kun psixologning kasbiy kompetentligini shakllantirish –bu uning kunlik layoqatini, ish faoliyatini

samaradorligini oshirishdan iborat. Ish faoliyatida kasbiy mahoratni shakllantirish bilan bog'liq muammolarni o'rganish va hal etish, kasbiy tayyorgarlikni shakllantirish orqali malakali mutaxassislarni tayyorlash mumkin. Bo'lajak psixologlarning pedagogik-psixologik bilimlarini oshirish zaruriyati ta'lim muassasasiga va psixologlarga qo'yilgan ijtimoiy talablarning o'sishi bilan asoslanadi.

Oliy ta'lim sohasida ularning kasbiy tayyorgarlik darajasini belgilash, undagi talablarga javob beradigan jihatlarni hamda mavjud kamchiliklarni va bo'shliqlarni aniqlash asosida ta'lim berishga bo'lgan haqiqiy ehtiyojlarni belgilash amalga oshiriladi. Shu asosida innovatsiyalarni hayotga joriy etish maqsadga muvofiqdir. Bu esa pedagogik kompetensiyani rivojlantirishga olib keladi.

O'quv jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lgan holatlardan yana biri talabalarning o'quv faoliyatlarini ularning mayllari asosida tashkil etish va o'quvchi shaxsiga yo'naltirishdan iborat. Bular sirasiga talabalarda bilishga qiziqishlari, ularda burch hissi hamda ta'lim jarayonida mas'uliyatlikni shakllantirish metodlari kiradi.

Pedagogik jarayonlarni takomillashtirishda sub'ektlarning hamkorlikdagi faoliyatini tashkil etish va muvofiqlashtirish, erishish zarur bo'lgan maqsadlar yo'nalishida ularning faolligini rivojlantirish samaradorligini ko'p jihatdan mavjud motivlarga va motivlashtirishga bog'liq bo'ladi.

Ta'lim sohasi – jamiyatning barcha muammolarini o'zida aks ettiruvchi ijtimoiy institutdir. Zamonaviy ta'limda ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarni boyitib, takomillashtirib borish zarur, o'quv jarayoni orqali uni insonparvarlashtirish, ma'naviy-ma'rifiy yuksalishga ega bo'lgan tarbiyaviy tadbirlarni faollashtirish orqali, pedagogik-psixologik qo'llab-quvvatlash orqali yuksak ma'naviy, mas'uliyatli, ijodkor, kompetentli fuqarolarni tarbiyalash lozim. Shaxsni ma'naviy-ma'rifiy jihatdan rivojlantirish hozirgi ta'limning asosiy masalasi bo'lib, buning uchun avvalo psixologning o'zida yuksak darajadagi ma'naviy-ma'rifiy kompetentlik bo'lishi shart. Ma'naviyat –insonning o'z shaxsiy potensialini ochishga qaratilgan, ichki olamining boyish bilan bog'liq bo'lgan sifatlarning ko'rinishi. Ma'naviyat – mukammallik va ichki olamning muvozanatini o'zida aks etuvchi shaxs sifatida o'zini anglashining tavsifidir. Bizning moddiy va ma'naviy farovonligimizni ta'minlovchi asosiy mezon sanaladigan ma'naviyatning yaqqol tasavvurlarini kelajak avlodga yetkazib bermoq zarurdir. Ma'naviy-ma'rifiy rivojlanish – bu o'ziga va atrofdagilarga qaratilgan xulq-atvorining ko'rinishi sifatida o'z-o'zini yaratishi va rivojlantirishi hisoblanadi. Ma'naviy-ma'rifiy kompetentlikni rivojlantirish shaxsiy rivojlanishi, ma'naviy-ma'rifiy namunaning mavjudligi (ota-ona, ustozlar timsolida), ta'lim dasturiga integratsiyalashgan umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan o'quv jarayonining tatbiq etilishi asnosida shakllanadi.

Ma'naviy-ma'rifiy rivojlanish –shaxsning milliy va diniy qadriyatlar manbalarini o'zlashtirishi, an'anaviy axloqiy me'yorlar va ma'naviy ideallarning o'ziga, atrofdagilarga, davlatga va umuman dunyoga nisbatan munosabati; tashkillashtirilgan ta'lim jarayonida ta'lim vositalari orqali amalga oshiriladi. Ma'naviyatning ruhiy manbalari insonga muhabbat, hayotiy muvaffaqiyat va oliy qadriyatlar asosida yotadi. Psixologlar faoliyatining ilmiyligi – yangiliklarni izlash, o'rganish va ularga asoslanish hamda ilmiy asoslangan ma'lumotlardan foydalanish, pedagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarishning pedagogik, psixologik va ijtimoiy-iqtisodiy asoslarini o'zlashtirish, shular qatori pedagogik jarayonlarga innovatsion yondashuv texnologiyalarini joriy etish kabi vazifalarni belgilaydi.

Xulosa sifatida shuni ta'kidlashimiz lozimki, bo'lajak psixologlarni pedagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarishning turli usullari bilan tanishtirish, ularning kasbiy kompetentligini rivojlantirish, kasbiy mahorat sirlari bilan qurollantirish hamda pedagogik inovatsiyalar bilan ishlash metodikasini shakllantirish ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Pedagogik jarayonlarning samaradorligini ta'minlash uchun bo'lajak psixologlarda pedagogik jarayonlarni strategik rejalashtirish, loyihalashtirish, modellashtirish, o'quvchilar faoliyatini muvofiqlashtirish va ularning faolligini ta'minlash, vaziyatlarga ko'ra pedagogik jarayonni boshqarish usullari, metodlari hamda tamoyillari, innovatsion texnologiyalarni bilishi va ular asosida pedagogik jarayon sub'ektlarining innovatsion faoliyatini tashkil etish ko'nikmalarini shakllantirish zarur hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Махаматова, Ф. (2020). Таълим-тарбия самарадорлигини оширишда ота-она ибрат намунаси. Архив Научных Публикаций JSPI.
2. Махаматова, Ф. (2020). Оилада фарзанд маънавий тарбиясига рухий таъсирлар. Архив Научных Публикаций JSPI.
3. Махаматова, Ф. (2020). Sog'lom oilaviy muhitni himoya qilishning qonuniy asoslari. Архив Научных Публикаций JSPI.
4. Махаматова, Ф. (2020). "Современные тенденции" учитель-ученик" в системе непрерывного образования: проблемы и решения. Архив Научных Публикаций JSPI.
5. Махаматова, Ф. (2020). Развитие страхования в инновационной сфере. Архив Научных Публикаций JSPI.